

Р.К. Дюсембинова¹ , К.А. Тулеужанова² , И.Д. Бакирова^{3*}

^{1,3} Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті
Қарағанды қ., 100026, Қазақстан Республикасы

² І. Жансүгіров атындағы Жетісу университеті
Талдықорған қ., 040009, Қазақстан Республикасы

*e-mail: indira_bakirova@mail.ru

БАСТАУЫШ СЫНЫП ОҚУШЫЛАРЫНЫҢ ЖОБАЛЫҚ ІС-ӘРЕКЕТІН ҰЙЫМДАСТЫРУ

Андатпа.

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастырудың көкейкестілігі негізделді, ғылыми-зерттеу жұмысының мақсаты, нысаны, пәні, болжамы, міндеттері тұжырымдалды, зерттеу әдістері, әдіснамалық негіздері, нәтижелерінің практикалық маңызы сипатталды және зерттеу нәтижелерінің тәжірибеге ендірілуі туралы мәліметтер келтірілді. Зерттеу мәселесі бойынша арнайы әдебиеттерді талдау ғылымда негізінен жобаның категориялық жағы және тұтастай алғанда жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру процесі қарастырылғаны жазылған. Білімді ақпараттандыру жағдайында компьютерлік ақпараттық технологиялар көрсетілген. Алайда, жобаларды дайындауда жаңа технологияларды қолдану жеткіліксіз зерттелген және компьютерлік ақпараттық технологияларды қолдана отырып, бастауыш сынып оқушыларының жобаларды дайындаудың педагогикалық процесі мүлдем зерттелмеген және меңгеру сауаттылық ретінде қарастырылады.

Мақалада бастауыш мектепте жобалық іс-әрекетті жүзеге асыру жағдайына сипаттамалар беріліп, бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастырудың бағыттары мен мазмұны дәйектеледі. Жобалық іс-әрекет бастауыш сынып оқушыларын оқытудың белсенді тәсілі ретінде қазіргі кездегі өзекті мәселелердің бірі болып, әрі қарай зерттеуді талап етеді. Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін оқу-тәрбие процесінде ұйымдастыру бойынша тәжірибелік-эксперимент жұмысы барысында оқу-тәрбие процесінде ұйымдастырудың нәтижелері талдауға алынып, жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру бағдарламасын жүзеге асырудың жолдары және ұйымдастыру бойынша тәжірибелік-эксперимент жұмысының нәтижелері қорытындыланады.

Негізгі сөздер: бастауыш сынып, бастауыш сынып оқушылары, жобалық іс-әрекет, жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру, жобалық іс-әрекет бағыттары мен мазмұны.

Кіріспе.

«Жаһандану процестері, постиндустриалды, ақпараттық қоғамның қалыптасуы мектеп білімінің алдына жаңа міндеттер қойды. Елімізге жас, білімді әрі ынталы мамандар керек. Қазіргі жаһандық өзгерістер кезеңінде түлектің білімі еңбек нарығына шыққанға дейін-ақ жеткіліксіз болып қалуы әбден мүмкін. Сондықтан, құзырлы министрліктің алдында оқу бағдарламаларын жаңа жағдайға бейімдеу міндеті тұр. Бұл – кезек күттірмейтін шаруа», - деп атап көрсетілген болатын [1].

Зерттеу мәселесі бойынша арнайы әдебиеттерді талдау ғылымда негізінен жобаның категориялық жағы және тұтастай алғанда жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру процесі қарастырылғанын. Білімді ақпараттандыру жағдайында компьютерлік ақпараттық технологияларды көрсетті. Алайда, жобаларды дайындауда жаңа технологияларды қолдану жеткіліксіз зерттелген және компьютерлік ақпараттық технологияларды қолдана отырып, бастауыш сынып оқушыларының жобаларды дайындаудың педагогикалық процесі мүлдем зерттелмеген меңгеру сауаттылық ретінде қарастырылады.

Жобалық іс-әрекет бастауыш сынып оқушыларының оқытудың белсенді тәсілін жүзеге асыруға мүмкіндік береді, педагогикалық процеске жеке көзқарасты енгізуге жағдай жасайды және балаларды қазіргі мектепте кейінгі оқытудың сәттілігін, олардың өзін-өзі дамытуын және кәсіби өзін-өзі анықтауын қамтамасыз етеді.

Қазіргі заманғы ұйымдастырушылық-педагогикалық жағдайларда технологияларды қолдана отырып, бастауыш мектеп оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру қажеттілігі мен осы мәселені шешуге ғылыми негізделген және практикалық тәсілдердің жеткіліксіздігі және осы іс-әрекетте бастауыш сынып оқушыларының дамуы арасындағы бірқатар қарама-қайшылықтарды анықтауға мүмкіндік берді.

Зерттеу материалдары мен әдістері.

Жобалар әдісі әлемдік және отандық педагогикалық практиканың қорында әдістердің арасында жетекші орын алады.

Соңғы жылдары білім беруді реформалау қазіргі мектептің, оның ішінде бастауыш мектептің білім беру процесіне әсер етуде, яғни баланың шығармашылық мүмкіндіктерін дамытуға және бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі тәрбиелеуге деген ұмтылысын қалыптастыруға баса назар аударуды талап етеді [2], [3]. Бұл ұстаным жаңа қағидатта – көптеген отандық ғалымдар мен педагогтар заманауи білім берудің орталық қағидаттарының бірі ретінде қарастыра бастаған шығармашылық (креативтілік) қағидатында көрініс тапты (А.А. Леонтьев, О.А. Куревина, Л.Г. Петерсон, А.Э. Симановский және т.б.) [4], [5].

Тұлғаға бағытталған білім берудің, жеке тәсілдің, оқытудағы субъективтіліктің жаңа принциптері, ең алдымен, бастауыш сынып оқушыларының оқудағы белсенді, тәуелсіз позициясын қалыптастыратын оқытудың жаңа әдістерін талап етеді; шығармашылық әлеуеттің өзін-өзі жүзеге асыруына және алдағы шығармашылық іс-әрекетін ұйымдастыруға ықпал етеді; бастауыш сынып оқушыларының жобалық, рефлексивті, өзін-өзі бағалау дағдылары мен танымдық қызығушылығын дамытады; бастауыш сынып оқушыларының қарым-қатынас принципін жүзеге асырады. Өмірмен оқыту, ақпараттық және коммуникативтік құзыреттіліктерді қалыптастыру.

Мұндай әдістерге педагогикалық практикада түбегейлі жаңа емес, бірақ қазіргі уақытта ХХІ ғасырдың педагогикалық технологияларына жататын жобалар әдісі кіреді [6].

Жүргізілген зерттеудің теориялық негізі жобалық іс-әрекеттің үрдістері мен мәніне, оқушыларды оқытудың жобалық әдісіне арналған жұмыстар болды (О.И. Агапова, М.Ю. Бухаркина, А.Л. Блохин, П.А. Петряков, Н.В. Матяш, Н.Ю. Пахомова), Е.И. Булин-Соколова, Е.С. Полат, А.И. Савенков, А.С. Тихонов, Н.В. Серегина, Д.Чечель және т.б.) [7].

Электронды білім беру ресурсын жобалау (Ж.Ж. Карбозова), ақпараттық технологияларды қолдану мен іске асыру бойынша қазақстандық ғалымдар А.М. Жұмабаева, С.Т. Сиргебаева А.Л. Ташимов және т.б. өз үлестерін қосқан [8], [9].

Жобалар әдісі әлемдік педагогикада түбегейлі жаңа емес. Жоба әдісі өткен ғасырдың басында АҚШ-та пайда болды. Ол сондай-ақ проблемалар әдісі деп аталды және ол американдық философ және ағартушы әзірлеген философия мен білім берудегі гуманистік бағыт идеяларымен байланысты болды.

Дж.Дьюи, сондай-ақ оның шәкірті В.Х. Килпатрик осы білімге деген жеке қызығушылығына сәйкес оқушының тиісті іс-әрекеті арқылы белсенді негізде оқытуды құруды ұсынды [10], [11].

Бұл әдістің құндылығын Ф.П. Новоселов жоба әдісінің педагогикалық істе жаңа белестерді ашатындығынан көрді, яғни ол «өмірдің өзінде» тәрбиеге апаратын жолды көрсетті [12]. Бұл жол

сол кездегі кеңестік мектептің даму бағытымен сәйкес келді. Бұл әдістің басты кемшілігі – математик әдіскер оны қолданудың шектеулі саласын көрді, өйткені білім алушылар қоршаған өмірмен өте аз өзара әрекеттеседі, бірақ олардың жас ерекшеліктеріне байланысты оны одан да көп батыру мүмкін емес. Жобалар әдісімен жасалған білім мен дағдылар туралы айта отырып, ғалым бұл әдіс мектептің бүкіл жұмысын қамти алмайды, сондықтан оқыту мен тәрбиелеудің жалғыз әдісі бола алмайды деген қорытындыға келеді. Біз Ф.П. Новоселовтың пікірінше, егер мектепке жарамды жобалардың тұтас жүйесі құрылса, жобалар әдісі кеңінен таралуы мүмкін.

Бұл жүйені құрудың қолайлы шарты педагогикалық ұйымдастырылған қоршаған өмір болуы мүмкін. XX ғасырдың 20-жылдарында Ресейде жоба әдісін енгізу шаруа жастарының мектептерінде өте белсенді болды. Бұл мектептер оқуды өмірмен біріктіру үшін құрылды. В.Н. Шульгиннің (1894-1965) пікірі бойынша, «жобалар әдісі бойынша жұмыс нәтижелері тек білім беру-тәрбиелік әсерімен ғана емес, сонымен қатар өнеркәсіптік жоспарды орындау тәртібімен мәдени мекеме өзіне алған шаруашылық, саяси, мәдени-ағарту жұмыстарының шешілу дәрежесімен де өлшенуі тиіс» [13].

В.Н. Шульгин Дж.Дьюи тұжырымдамасын біріктіруге тырысты. Дьюи тәрбие мен білім берудің кеңестік принциптерімен және «оқу мектебіне» қарсы жаңа жалпы білім беру институтының моделін құру, онда тәрбие оқытудан, идеологиядан – білім беруден, таптық және партиялық принциптерден – жалпыадамзаттық құндылықтардан басым болды. Мұндай көзқарас тұлғаның дамуындағы білімнің рөлін дұрыс бағаламауға, мектептің мәнін білім беру мекемесі ретінде әлеуметтену факторларының біріне айналдыруға әкелді. В.Н. Шульгин және оның қызметкерлері 1930-1931 жылдары ұсынған мектеп моделіне сәйкес оқушылар тікелей кәсіпорындарда, зертханаларда, кітапханаларда және т.б. білім алды, бастауыш сынып оқушыларының өзіндік іс-әрекет бөлмелеріне қайта жабдықталды, оқулықтар арнайы жұмыс кітаптарымен ауыстырылды, оқу бағдарламаларының кешенді құрылысы енгізілді. Жоба әдісі жетекші ұйымдастырушылық форма ретінде ұсынылды.

Бірте-бірте жоба әдісін әмбебаптандыру және кешенді оқыту жүйесінің дамуы оқу пәндері жоққа шығарылатын кешенді жобалық бағдарламалардың құрылуына әкелді, ал сабақта білімді игеру әр түрлі тапсырмаларды – жобаларды, әдетте, «жаһандық» сипат. Өкінішке орай, глобалдылық, ең алдымен, сынып-сабақ жүйесін жоғалтумен байланысты болды.

В.Х. Килпатрик теориясының әсерінен 20-шы жылдардан бастап мұғалімдер «жоба» терминін бастауыш сынып оқушыларының таңдау еркіндігіне ие әдіс ретінде түсіне бастады, бұл өте дұрыс емес қадам болды [11. – 9]. Дьюидің экстремалды түрде қабылданған педагогикалық идеялары теориялық білімнің мағынасының төмендеуіне әкелді. Бұл жағдай білім берудегі қазіргі апатты жағдайды түзету туралы мемлекеттік деңгейде шешім қабылдауға әкелді және БКП(б) ОК-нің 1931 жылғы 5 қыркүйектегі «бастауыш және орта мектеп туралы» қаулысымен мектептегі білім беру жүйесінде жобалық әдісті қолдану айыпталды.

Нәтижелер және оларды талқылау.

Жоба әдісін дамыту процесін қорытындылай келе, мынаны атап өтуге болады: Ж.Ж. Руссо көптеген сабақтарды ортақ мақсатпен біріктіруге, сол арқылы оқытуда зерттеу әдісін қолдануға шақырды, ал И.Г. Песталоцци оқытудың практикамен үйлесуі балалардың психологиясына сәйкес келеді, осылайша қарапайым оқыту теориясының идеялары жүзеге асырылады деп сендірді [14]. Дж.Дьюи оқытуды оқушының жеке мүдделерін ескере отырып, тиісті іс-әрекеті негізінде құру керек деп санайды. У.Килпатрик мектеп бағдарламаларынсыз және сыныптық-сабақтық оқыту жүйесінсіз еркін тәрбие мен өзін-өзі дамыту идеясын ұстанды [11. – 10]. Э.Коллингс дәстүрлі оқу процесі жоқ және білім алушы барлық оқу пәндеріне бағынатын іс-

әрекеттерді орындайтын тәжірибелі мектеп құруды ұсынды [15]. С.Т. Шацкий, өкінішке орай, сабақ жүйесінен бас тартуға шақырды, бірақ ол жоба әдісінің баланың нақты тәжірибесі, ұйымдастырылған тәжірибе, жаңа дағдылар беретін дайын білім мен жаттығулар сияқты негізгі компоненттерін анықтады [16].

XX ғасырдың бірінші үштен бірінің кеңес педагогтары М.В. Крупенина, В.Н. Шульгин және Б.В. Игнатъев, Г.С. Батищев жобалар әдісін абсолюттендірді, бұл жалпы білім беретін пәндер бойынша бастауыш сынып оқушыларының дайындық деңгейінің төмендеуіне. Американдық мұғалім Е.Паркхурст жеке оқыту жүйесін (Дальтон жоспары) ұсынды, оның идеялары біздің ел, Жоба әдісінің мәні – бастауыш сынып оқушыларының белгілі бір білім көлемін иеленуді көздейтін белгілі бір проблемаларға қызығушылығын ынталандыру және бір немесе бірқатар мәселелерді шешуді көздейтін жобалау іс-әрекеті арқылы алынған білімді практикалық қолдануды көрсету [12. – 130].

И.Д. Чечельдің анықтамасы бойынша «Жоба әдісі – бұл нақты білімді біріктіруге емес, оларды қолдануға және жаңаларын алуға бағытталған педагогикалық технология. Ол оқушының белгілі бір жобаларды жасауға белсенді қатысуы оған әлеуметтік-мәдени ортада адам іс-әрекетінің жаңа тәсілдерін игеруге мүмкіндік береді [17].

И.С. Сергеев атап өткендей, жоба әдісі бойынша жұмыс – бұл педагогикалық іс-әрекеттің күрделілігінің салыстырмалы түрде жоғары деңгейі [18]. Егер белгілі оқыту әдістерінің көпшілігі тек оқу процесінің дәстүрлі компоненттерін үйренуі керек оқу материалын қажет етсе, онда оқу жобасына қойылатын келесі талаптардың маңызы ерекше:

- әлеуметтік маңызды міндеттің (проблеманың) – зерттеушілік, ақпараттық, практикалық бағытта болуы қажет;

- жобаны жүзеге асыру мәселесін шешу үшін іс-әрекеттерді жоспарлаудан басталады, басқаша айтқанда – жобаның өзін жобалаудан, атап айтқанда – өнімнің түрін және презентация формасын анықтаудан басталады;

- жоспардың ең маңызды бөлігі шығу, мерзімдер мен жауаптыларды көрсете отырып, нақты іс-қимылдардың тізбесін көрсететін жобаны пооперациялық әзірлеу болып табылады;

- әрбір жоба міндетті түрде бастауыш сынып оқушыларының зерттеу жұмысын талап етеді [13. – 66].

Біздер жоба әдісіне жүргізілген талдауды ескере отырып келесі ерекшеліктеріне мән береміз:

- бірінші кезеңде – баланың жеке басына қызығушылық, оқыту сапасын жақсарту, практикалық нәтиже, дербестікті дамыту;

- екінші кезең – білім беру жүйесін қайта қарау, жоба әдісінің оқытудың басқа әдістеріне қарағанда артықшылықтарын анықтау, жетекші оқу қызметін ауыстыру, білім беру кезінде өзіндік қызмет дағдыларын дамыту;

- үшінші кезең – орындалған жұмыстың практикалық құндылығы, оқу қызметінің топтық нысаны, пәндерді кешенді оқыту, мұғалім-кеңесші;

- төртінші кезең – практикалық саладан ол бизнесте, инженерияда және әскери дайындықта мамандар даярлау үшін теориялық салаға көшті;

- бесінші кезең – еркін тәрбие идеяларына оралу, оның мүмкіндіктері мен қажеттіліктері бар адамға назар аудару, өзіндік жұмыс үлесін арттыру сияқты жобалардың отандық және шетелдік әдісінің ұқсастығы талдауға алынды.

Соңғы жылдары Қазақстандық білім беру тәжірибесінде көптеген өзгерістер орын алды. Жеке тұлғаға бағытталған білім берудің, жеке көзқарастың, оқытудағы субъективтіліктің жаңа

принциптері, ең алдымен, оқытудың жаңа әдістерін қажет етті. Жаңартылған мектепке оқытудың мынадай әдістерге қажеттіліктер көрініс бере бастады:

- бастауыш сынып оқушыларының оқу-жаттығуда белсенді, дербес және бастамашыл ұстанымын қалыптастырар;
- бірінші кезекте жалпы білім беру біліктері мен дағдыларын зерттеу, рефлексиялық, өзін-өзі бағалау мүмкіндіктерін белсендіру;
- дағдыларды ғана емес, құзыреттіліктерді, яғни оларды практикалық іс-әрекетте қолдану тәжірибесімен тікелей байланысты дағдыларды қалыптастыру;
- бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытуға басымдық беру;
- оқытудың өмірмен байланысы принципін іске асыру.

Осылайша, қазіргі білім берудің қажетті талабы – оқу процесін әр оқушының жеке басы мен қабілеттерін дамытуға бағыттау. Бұл сөзсіз оқытудың дәстүрлі тәсілдерінің өзгеруіне әкеледі, ал осы талаптарға жауап беретін заманауи педагогикалық технологиялар арасында жобалық қызмет ең тиімді болып табылады.

Осылайша, қазіргі білім беру жағдайында ғалымдардың осы әдістің мәні туралы консенсусының жоқтығын атап өтуге болады.

Жоба әдісі – мәселенің (технологияның) егжей-тегжейлі дамуы арқылы дидактикалық мақсатқа жету әдісі, ол нақты немесе нақты түрде жасалған нақты практикалық нәтижемен аяқталуы керек.

Жобалық іс-әрекет дегеніміз танымдық және практикалық компоненттердің белсенділенуіне негізделген іс-әрекетті түсінеміз, нәтижесінде оқушы субъективті (кейде объективті) жаңалыққа ие өнім шығарады.

Оқу жобасы – жоба қатысушылары үшін маңызды кез-келген мәселені шешу үшін жалпы нәтижеге қолжеткізуге бағытталған ортақ мақсаты, келісілген әдістері, әрекет тәсілдері бар серіктес бастауыш сынып оқушыларының бірлескен оқу-танымдық, шығармашылық немесе ойын әрекеті.

Оқу жобасы күрделі және көп мақсатты әдіс ретінде көптеген жіктемелерге ие: зерттеулік; шығармашылық; рөлдік ойын; тәжірибеге бағытталған қолданбалы.

Зерттеулік жобалары жақсы ойластырылған құрылымды, белгіленген мақсаттарды, зерттеу тақырыбының барлық қатысушылар үшін өзектілігін, әлеуметтік маңыздылығын, тиісті әдістерді, соның ішінде эксперименттік және тәжірибелік жұмыстарды, нәтижелерді өңдеу әдістерін талап етеді.

Шығармашылық жобалар егжей-тегжейлі құрылымға ие емес, түпкілікті нәтиже жанрына бағынады (газет, фильм, мереке), бірақ нәтижелер ойластырылған түрде жасалады (фильм немесе мереке сценарийлері, газет, макеті).

Рөлдік, ойын жобалары әдеби немесе тарихи кейіпкерлердің, ойдан шығарылған кейіпкерлердің рөлдерін алады. Жобаның нәтижесі аяғына дейін ашық қалады. Сот отырысы ақпараттық жобалар ақпарат жинауға және онымен мүдделі тұлғаларды таныстыруға, фактілерді талдауға және жалпылауға бағытталған; зерттеу жобаларына ұқсас және олардың ажырамас бөлігі болып табылады, презентация мен оны әзірлеуді талап етеді.

Қолданбалы жобалар жобаға қатысушылардың өздерінің немесе сыртқы тапсырыс берушінің әлеуметтік мүдделеріне бағытталған. Жоба өнімі алдын ала анықталған және оны сынып, мектеп, шағын аудан және т.б. өмірінде қолдануға болады.

Қатысушылар арасындағы байланыс сипаты бойынша түрлері:

- монопроект (бір пән шеңберінде);

- пәнаралық жоба (сабақтан тыс уақытта);

Жобаны үйлестіру сипаты бойынша:

- ашық, айқын үйлестірумен (үйлестіруші өз іс-әрекетін орындайды, қатысушылардың жұмысын бағыттайды, қажет болған жағдайда жобаның жекелеген кезеңдерін, оның жеке орындаушыларының іс-әрекетін ұйымдастырады)

- жасырын үйлестірумен (үйлестіруші өз функциясында қатысушылар топтарының іс-әрекетінде өзін анықтамайды, ол жобаның толық құқылы қатысушысы ретінде әрекет етеді) [19].

Қатысушылар арасындағы байланыс сипаты бойынша:

- ішкі немесе аймақтық (бір мектеп ішінде немесе аймақ, бір ел ішіндегі мектептер, сыныптар арасында);

- халықаралық (жобаға әртүрлі елдердің өкілдері қатысады);

Жобаға қатысушылар саны бойынша:

- жеке (әр түрлі мектептерде, аймақтарда, елдерде орналасқан екі серіктес арасында);

- жұптық (қатысушы жұптарының арасында);

- топтық (қатысушылар топтары арасында);

Ұзақтығы бойынша:

- қысқа мерзімді (бір пәннің бағдарламасы бойынша бірнеше сабақта);

- орташа ұзақтығы (аптадан бір айға дейін);

- ұзақ мерзімді (бір айдан бірнеше айға дейін) [20].

Кез келген жоба, түріне қарамастан, бірдей құрылымға ие.

Сонымен, жобалық іс-әрекеттің мәні – мәселені шешу, яғни нақты және нақты нәтижеге қол жеткізе отырып, өмірдің әртүрлі салаларынан қажетті білім мен дағдыларды қолдану.

Соңғы жылдары оқу жобалық іс-әрекетін пайдалану тәжірибесінде тән тенденциялар анықталды:

1. Ең алдымен, оқу процесінде «жобаны» оқшаулау, оны тәуелсіз қосымша іс-әрекеті түріне бөлу бар екенін байқауға болады. Оқушылар жобалық тапсырманы оқу жұмысының негізгі мазмұнынан бөлек, көбінесе оқу уақытынан тыс уақытта орындайды. Бұл бастауыш сынып оқушыларының шамадан тыс жүктелуіне әкелуі мүмкін.

2. Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекеті оған кәсіби жобалық ұжымның жұмысына Сыртқы ассимиляцияны қамтамасыз ететін ерекшеліктерге ие, ал жобаларды орындау құрылымы толық ауқымды өндіріске тән жобалық әрекеттен «есептен шығарылған» сияқты. Мектеп жобаларына «нақты» жобалардың барлық кезеңдері мен құрылымдық компоненттері және оларға қойылатын талаптар механикалық түрде беріледі: тақырыпты таңдаудан бастап жобаның стандартталған сипаттамасына дейін (мәтінді рубрикациялау және құрылымдау, толық библиографияны ұсыну) және оған шолулар [12. – 131]. Сонымен қатар, оқу жобаларының құрылымына тіпті маркетингтік іс-әрекетті, соның ішінде проспектілерді дайындауды қосу ұсынылады.

Оқу жағдайында жобалық іс-әрекеттің мұндай компоненттері мағынасыз болып көрінеді. Жас ерекшеліктеріне байланысты кіші оқушының оларды жүзеге асыру үшін жеткілікті тәжірибесі (әлеуметтік және танымдық) жоқ екенін есте ұстаған жөн.

3. Мектеп жобаларының өзіне тән ерекшелігі – оның көрінетін формализмі бар үлкен, ауқымды тақырыптар.

4. Оқушыларға ұсынылатын жобалар бастапқыда алгоритмдердің барлық түрлерімен толықтырылатынына назар аударады, бұл негізінен шығармашылық іс-әрекеттің мәні мен мағынасына қайшы келеді (жобаның орындалуы қандай). Алгоритмге сәйкес білім алушы төменгі

ұсынылған кезеңнен екінші кезеңге өтеді және тіпті «шығармашылық жобаны орындау күнделігін» толтырады (онда жазбаларды күн сайын жасау ұсынылады!). Мұндай жұмыс көп уақытты қажет ететіні анық, бірақ сонымен бірге дидактикалық тұрғыдан үстірт және тиімсіз.

5. Оқушыларға ұсынылатын алгоритмдер – бұл тікелей кеңестер, дәлірек айтқанда «матрицалар» немесе қажетті шеңберді сақтауға көмектесетін дайын «шаблондар». Осындай «жобалық іс-әрекетті» ұйымдастыруда мұндай шаблондарсыз жас білім алушылар өз жұмысына қойылатын талаптарды орындай алмайды.

Мұндай мәселенің негіздемесін «кез келген себеппен жасау қиын емес, бірақ оның дидактикалық құндылығы күмән тудырады: мұндай тәсілмен кез келген кездейсоқ ұсыныс жобаның» негіздемесі деп аталуы мүмкін – бұл әдетте мектеп тәжірибесінде байқалады.

6. Бастауыш сынып оқушыларының іс-әрекетінің мазмұны негізінен репродуктивті, нақты жобалық болжамдарды ұсыну іс жүзінде мүмкін емес. Оның орнына, кейде білім алушыларға белгілі өнімдерді шығарумен бірге жүретін бүкіл «ғылыми аппаратты» (шаблон бойынша) тұжырымдауға нұсқау беріледі. Жұмыстың осы ғылыми «бөліміне тұжырымдар кіреді: зерттеудің өзектілігі, зерттеу мәселелері, зерттеу тақырыбы, ғылыми гипотеза, зерттеу міндеттері – ғылыми диссертацияларға ұқсас.

7. Мұндай «жобаларды» орындау аясында нақты шығармашылық, дизайнерлік міндеттердің болмауы, әдетте, барлық сыртқы әсерлердің (жобалық іс-әрекетке қатысы жоқ) қатысуымен өтеледі: театрландыру элементтері, шоу түрінде «жобаны қорғау» және т.б.

Жобалық іс-әрекетті қалыптастырудың анықталған және негізделген педагогикалық шарттары барлық мектеп пәндерін оқытуда қолданылуы мүмкін.

Біздің тәжірибеміздегі эксперименттік оқытудың негізгі мақсаты бастауыш сыныптарда оқылатын пәндерде бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін қалыптастырудың негізделген педагогикалық жағдайларының бастауыш сынып оқушыларының танымдық қызығушылығын дамытуға, тарихи процестің бірлігі туралы білімді қалыптастыруға, ақпараттық дағдылар кешенін дамытуға, алған білімдері мен дағдыларын практикалық іс-әрекетте және күнделікті өмірде қолдануға әсерін тексеру болды.

Практикалық немесе теориялық маңызы бар нәтижеге қолжеткізу үшін оқу жобасын орындау бойынша бастауыш сынып оқушыларының іс-әрекетін бағдарлау шарты «ми шабуылы» әдісі, мұғалім мен бастауыш сынып оқушыларының өз іс-әрекетінің нәтижелерін қолдану перспективалары туралы әңгімесі арқылы жүзеге асырылады. Сабақтарды конференциялар, дөңгелек үстелдер түрінде өткізу, бастауыш сынып оқушыларының ғылыми-практикалық конференцияларға қатысуы оқушыларға жобаның зияткерлік нәтижелерін басқа пәндерді оқу кезінде, күнделікті өмірде қолдану мүмкіндігін көрсетуге, олардың еңбегінің басқа оқушылар үшін, отбасы мүшелері үшін маңыздылығын ашуға мүмкіндік береді.

Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру бағытындағы Қазақстан Республикасының ғылыми педагогикалық әдебиеті мен білім беру құжаттарын теориялық (жүйелеу, жіктеу, талдау, синтездеу, салыстыру, қорыту, жобалау, түсіндіру); эмпирикалық (сауалнама, сұхбат, байқау, эксперимент және тәжірибелік жұмыс; деректерді статистикалық өңдеу) тұрғыдан зерттеу әдістері пайдаланылды.

Тәжірибелік-эксперимент жұмысы 2020-2022 жылдары Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университетінің педагогика факультетінде жүргізілді.

Өзірленген эксперименттік әдісті бастауыш сыныпта оқыту тәжірибесінде кеңінен қолдануға болады, өйткені жобалық іс-әрекетті қалыптастырудың таңдалған оқытуда осы мәселені шешудің жолдарын көрсетеді.

2020 жылдың ақпан айында біз білім беру процесінде жобалық іс-әрекетті жүзеге асыру туралы пікірлерді анықтау мақсатында бастауыш сынып мұғалімдерімен сауалнама жүргізілді.

Жоба әдісін сирек қолданатын мұғалімдер мұны уақыттың жетіспеушілігімен (3), бастауыш сынып оқушыларының қызығушылығының жоқтығымен (1), жобалық іс-әрекетті ұйымдастыру әдістемесін меңгермеуімен (1) түсіндірді, бірақ олардың барлығы жобалық іс-әрекеті туралы көбірек білгісі келеді.

Айта кету керек, барлық мұғалімдер жобалық іс-әрекетті жоғары кәсіби шеберліктің көрсеткіші деп санайды. Жобалық іс-әрекетті пайдаланатын 2 мұғалім білім беру процесінде жобалық іс-әрекетті ұйымдастыруды дербес, 2 әріптестің көмегімен жүзеге асырады. Олар үшін зерттеушілік іздестіруді талап ететін проблеманы бөліп көрсету (5), мақсат қою (5), міндеттерді айқындау (1), жобалау іс-шараларын кезең-кезеңімен орындау (1), жобаны таныстыру (2) сияқты кезеңдер неғұрлым күрделі болып шықты.

Сауалнамаға қатысқан мұғалімдер нәтижесінде жоғары (өз тәжірибесіне сүйене отырып, бастама көтеремін, жобалық іс-әрекетті ұйымдастырамын (3), орташа (әріптестерінің, әкімшіліктің қолдауымен жобалық іс-әрекетті іске асырамын (1), төмен (жобалық іс-әрекетті ұйымдастыруда елеулі қиындықтарға ұшыраймын, әріптестеріме сенім артамын және арнайы бағдарламамен әдістемелік көмек көрсетілсе (1) деңгейлерін көрсетті.

Біздер осы ұсыныстарды ескере келе, «Бастауыш сынып оқушыларының сабақтан тыс жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру» бағдарламасын жасап, іс жүзінде іске асырдық. Бағдарламаның мақсаты – бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік білім алуына, әлеуметтік шындықта (ата-аналарға, отбасына, мектепке, ел тарихына) құндылық қарым-қатынасқа жағдай жасау; әлеуметтік болмыстың тәжірибесін меңгерту.

«Бастауыш сынып оқушыларының сабақтан тыс жобалық іс-әрекеті ұйымдастыру» бағдарламасының міндеттері:

1. Бастауыш сынып оқушыларының өзін-өзі бағалау сапаларын қалыптастыру;
2. Ынтымақтастықта коммуникативтік құзыреттілікті қалыптастыру, диалог жүргізе білу, сынып оқушыларымен, ата-аналармен бірлескен іс-шараларға қатысу, адамдарға мейірімді және сезімтал болу, жанашырлық таныту қабілеттерін дамыту;
3. Жұмыс кеңістігін ұйымдастыру және ынтымақтастықты өз бетінше жоспарлау және шешім қабылдау білігін, жұмыс уақытын ұтымды пайдалану дағдыларын қалыптастыру;
4. Шығармашылық міндеттерді шеше білу және ақпаратпен жұмыс істеу (жинау, жүйелеу, сақтау, пайдалану) қалыптастыру.

Жоба бойынша жұмыстың бірінші кезеңінде белгіленген тақырып бойынша ақпарат жинаудан басталды: тақырыппен таныстыру; қосымша тақырыптарды таңдау; ақпарат жинау; жобаның тақырыбын таңдау; жобамен жұмыс.

Жоба бойынша жұмыстың екінші кезеңінде 3-ші сыныпта «Бүлдіршіндерге қуаныш», «Аналарға арналған гүлдер», 4-ші сыныпта «Менің шежірем». «Мектеп» жобасы, сонымен қатар «Менің ата-тегім» атты альбомы, «Еске алу» акциясы ұйымдастырылды.

Тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың осы кезеңде мұғалімдермен бірлесе отырып, «Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру» атты арнайы семинар нәтижелері бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекеті деңгейлерінің қалыптасу деңгейі тәжірибе-эксперименттік жұмыстың екі кезеңімен салыстырғанда жоғарылағандығына көз жеткізді.

Бұл бізге тәжірибелік-эксперименттік жұмыстың үшінші кезеңінің мазмұны мен әдістемесі нәтижелі болып табылатынын және оны жалпы білім беретін мектептердегі бастауыш сынып

оқушыларының жобалық – іс-әрекетінің белсенділігін арттыру ісінде нұсқау ретінде ұсына алатынымызға көз жеткізуге мүмкіндік береді.

Қорытынды.

Жобалық іс-әрекет бастауыш сынып оқушыларының дербестік, бастамашылдық және олардың танымдық уәждеу дәрежесін арттыруға; топтық өзара іс-қимыл процесінде бастауыш сынып оқушыларының әлеуметтік дағдыларын дамытуға, бастауыш сынып оқушыларының зерттеу және шығармашылық іс-әрекет тәжірибесін алуға, оқуға деген қызығушылығын оятуға, бастауыш сынып оқушыларының жағымды қасиеттерін, адами қасиеттерін, эстетикалық талғамын, ақпараттық сауаттылығын тәрбиелеуге ықпал етуге барынша септігін тигізеді.

Жоғарыда айтылғандарға сүйене отырып, біздер жобалық оқыту әрқашан бастауыш сынып оқушыларының жеке маңызды мәселені шешудегі тәуелсіз белсенді және танымдық практикалық іс-әрекетіне бағытталған, оның барысында ғылыми теорияның негізгі заңдылықтары ашылып, оларды терең игеру жүзеге асырылатындығына көз жеткіздік.

Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру бойынша әдістемелік ұсыныстарды талдау негізінде жобалық іс-әрекетін ұйымдастырудың тиімділігі анықталды. Олардың жас ерекшеліктеріне сәйкес келетін және бастауыш мектеп оқушыларының ақыл-ой және шығармашылық дамуына ықпал ететін бағдарламаны қолдануға негізделеді.

Мақалада бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетінің оң нәтижелерін алу үшін шығармашылық тапсырмалардың өзгермелілігі жасалды, тиісті әдістемелік және бағдарламалық қамтамасыз ету таңдалды, оқушыларға ұсыныстар жасалды. Оқушылар орындайтын жобаларға қатысты жобаларды бағалау өлшемдерін (жеке және ұжымдық) және жобаларды қорғауды бағалау өлшемдері бөлінді.

Бастауыш сынып оқушыларының жобалау іс-әрекетіне дайындығын қалыптастыру жобаның белгілі бір түріне, оны нақты жоспарлауға бағдарланған тиісті іс-әрекетті жобалауды; тиісті бағдарламалық қамтамасыз етумен танысу және оны зерделеуді; жобалау іс-әрекетін ұйымдастыруға қойылатын дидактикалық, психологиялық-педагогикалық талаптарды ескере отырып жүзеге асырылатын дайын жобалау өнімін алуды көздейді.

Ізденіс нәтижелері бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін тиімді ұйымдастырудың маңызды бағыттарының бірі жобалық іс-әрекеттің шығармашылық тиімділігіне айтарлықтай әсер ететін бастауыш сынып оқушыларының жобалық ынтымақтастығын ұйымдастыру болып табылады.

Жобалық іс-әрекеттегі компьютерлік ақпараттық технологиялар бастауыш сынып оқушыларды оқытудың тәрбиелік мақсаттарын жүзеге асыруға қызмет етеді, мақсаттылық, жауапкершілік, табандылық, достық, эмпатия, позитивті өзін-өзі бағалау және өзіне деген сенімділік сияқты жеке қасиеттердің дамуына ықпал етеді.

Ізденіс барысындағы нәтижелерді талдау бастауыш сынып оқушыларының арнайы ұйымдастырылған жобалық іс-әрекеті бастауыш сынып оқушыларының танымдық, шығармашылық қабілеттерін дамытуға, оқу іс-әрекетін қалыптастыруға айқын тиімді әсер ететінін көрсетті. Бастауыш сынып оқушылардағы танымдық қызығушылықтың, көрнекі-бейнелі, шығармашылық ойлаудың, мотивациялық аспектінің дамуын көрсететін көрсеткіштердің оң динамикасы бастауыш сыныптарда жобалық іс-әрекетті ұйымдастырудың дамыған моделінің тиімділігін және оны жаппай мектепте оқу процесінде қолдану мүмкіндігін көрсетеді.

Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру мәселесі бойынша теориялық және тәжірибелік-эксперименттік зерттеулердің нәтижелерін талдау білім беру

жүйесіндегі айқын тенденциялардан оқушының жеке басының неғұрлым толық дамуына, оның нақты іс-әрекетке дайындығына байланысты қазіргі мектеп білімінде, атап айтқанда, келесі қорытынды жасауға мүмкіндік берді:

1. Жобалау іс-әрекетін ұйымдастыруда бастауыш сынып оқушыларының шығармашылық белсенділігін арттыруға бейімделген бағдарламалық қамтамасыз етуді, телекоммуникациялық және мультимедиялық оқыту құралдарын кешенді қолдану арқылы қол жеткізіледі.

2. Жобалау қызметі тиімді инновациялық технология бола отырып, бастауыш сынып оқушыларының ішкі ынтасын, зияткерлік дамуын, олардың дербестік деңгейін, ұжымның бірлігін едәуір арттырады; бастауыш сынып оқушыларын оқыту мен тәрбиелеудің тиімділігін, сапасын арттыруға қабілетті, бұл оқытуды неғұрлым проблемалық-бағдарлы етеді; бастауыш сынып оқушыларының өз бетінше ойлау қабілеті ынталандырылады.

3. Бастауыш мектеп оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыруды іске асыруды тәжірибелік-эксперименттік тексеру бастауыш мектеп оқушыларында визуалды-бейнелі, логикалық және шығармашылық ойлауды қалыптастырудың тиімділігін, белсенділік, тәуелсіздік, коммуникативтілік, мотивация сияқты жеке қасиеттердің дамуын растады.

4. Бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін тиімді ұйымдастырудың әртүрлі формаларын қолдану, көп деңгейлі шығармашылық тапсырмалар жүйесін әзірлеу және оқыту, жеке тұлғаға бағытталған білім беру принциптерін сақтау, педагогикалық қолдау, бастауыш сынып оқушыларының бос уақытын тиімді ұйымдастыру және т.б. сияқты педагогикалық жағдайларды орындауды талап етеді.

Алайда бастауыш сынып оқушыларының жобалық іс-әрекетін ұйымдастыру мәселесін толығымен шешу мүмкін емес. Бірқатар мәселелер, атап айтқанда жобалық іс-әрекетті бастауыш мектептегі заманауи сабаққа қосудың ұйымдастырушылық-педагогикалық шарттарын анықтау; мұғалімдерді әдістемелік даярлауды жетілдіру одан әрі пысықтауды және нақтылауды талап етеді.

ӘДЕБИЕТТЕР ТІЗІМІ:

- 1 Мемлекет басшысы Қ-Ж.К. Тоқаевтың Қазақстан халқына Жолдауы «Халық бірлігі және жүйелі реформалар – ел өркендеуінің берік негізі» [Электрондық ресурс] – URL: <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtynkazakstan-halkyna-zholdauy-183555> (қаралу уақыты: 20.07.2022)
- 2 Леонтьев А.Н. Деятельность. Сознание. Личность. — М.: Политиздат. — 2018. — 304 с.
- 3 Куревина О.А. Путешествие по радуге: Тетрадь для развития образного мышления и эстетического вкуса детей 4-6 лет. М.: Аркти. — 2018. — 9 с.
- 4 Петерсон Л.Г., Кочемасова Е.Е. Игралочка: Практический курс математики для дошкольников. — М: Баласс. — 2018. — 176 с.
- 5 Симановский А.Э. Развитие способности к интеллектуальному творчеству у младших школьников. — М.: Издательство Московского психолого-социального института. Воронеж: Издательство НПО «МОДЭК». — 2019. — 272 с.
- 6 Карбозова Ж.Ж. Подготовка будущих учителей к проектированию электронных образовательных ресурсов: дис.канд.пед.наук: 13.00.08. — Душанбе. — 2018. — 175 с.
- 7 Жұмабаева А.М. Жаңа тұрпатты мұғалімді қалыптастыруда ақпараттық технологияларды қолданудың педагогикалық шарттары: 13.00.01: пед.ғыл.канд.дис. — Түркістан. — 2019. — 150 б.
- 8 Сиргебаева С.Т. Педагогические условия применения информационных технологий в высших учебных заведениях (на примере английского языка): дис.канд. пед. наук: 13.00.02. — Алматы. — 2018. — 132 с.
- 9 Ташимова Л.А. Болашақ мұғалімдерді ақпараттық-компьютерлік технологияны кәсіби іс-әрекеттерде пайдалануға даярлау: 13.00.08: пед. ғыл. канд. дис. — Алматы. — 2018. — 65 б.
- 10 Дьюи Дж. Школы будущего. Берлин: Госуд. Изд-во. РСФСР. 2018. — 178 с.

- 11 Килпатрик В.Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе. — Л.: Брокгауз-Ефрон. — 2018. — 10 с.
- 12 Новоселова С.Л. Развитие мышления в раннем возрасте. — М.: Педагогика. — 2018. — 131 с.
- 13 Шульгин В.Н. Педагогика переходной эпохи. На путях к новой школе. — №9. — 2019. — С. 62-97
- 14 Коменский Я.А., Локк Д., Руссо Ж.Ж., Песталоцци И.Г. Педагогическое наследие. — М.: — 2018. — 332 с.
- 15 Коллингс Е. Опыт работы американской школы по методу проектов. Зеленко. — Новая Москва. — 2018. — 286 с.
- 16 Шацкий С.Т. Избранные педагогические сочинения в 2-х т. Т1. — М.: Педагогика. — 2019. — С. 30.
- 17 Чечель И.Д. Метод проектов, или Попытка избавить учителя от обязанностей всезнающего оракула. Директор школы. — №3. — 2019. — С. 11-17
- 18 Сергеев И.С. Как организовать проектную деятельность учащихся. Практическое пособие для работников общеобразовательных учреждений. 3-е изд., испр. и доп. — М.: АРКТИ. — 2019. — 80 с.
- 19 Пахомова Н.Ю. Метод учебного проекта в образовательном учреждении: Пособие для учителей и студентов педагогических вузов. 3-е изд., испр. и доп. — М.: АРКТИ. — 2019. — 112 с.
- 20 Подласый И.Л. Педагогика начальной школы: Учебное пособие для ученика педагогических колледжей — М.: Гуманит. изд. центр Владос. — 2019. — 400 с.

ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОЕКТНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ШКОЛЬНИКОВ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

Аннотация.

В статье обоснована актуальность организации проектной деятельности школьников начальных классов, сформулированы цель, форма, предмет, прогноз, задачи научно-исследовательской работы, описаны методы, методологические основы исследования, практическая значимость результатов и приведены сведения о внедрении результатов исследования в практику. Анализ специальной литературы по проблеме исследования показал, что в науке в основном рассматривается категориальная сторона проекта и процесс организации проектной деятельности в целом. Продемонстрированы компьютерные информационные технологии в условиях информатизации образования. Однако использование новых технологий в подготовке проектов недостаточно изучено, а педагогический процесс подготовки проектов школьников начальных классов с использованием компьютерных информационных технологий вовсе не изучен.

В статье дается характеристика ситуации реализации проектной деятельности в начальной школе, обосновываются направления и содержание организации проектной деятельности школьников начальных классов. Проектная деятельность как активный способ обучения школьников начальных классов является одной из актуальных проблем современности и требует дальнейшего изучения. В ходе опытно-экспериментальной работы по организации проектной деятельности школьников начальных классов в учебно-воспитательном процессе анализируются результаты организации учебно-воспитательного процесса, подводятся итоги опытно-экспериментальной работы по организации и путям реализации программы организации проектной деятельности.

Ключевые слова: начальная школа, учащиеся начальных классов, проектная деятельность, организация проектной деятельности, направления и содержание проектной деятельности.

ORGANIZATION OF PROJECT ACTIVITIES OF PRIMARY SCHOOL STUDENTS

Abstract.

The article substantiates the relevance of organizing the project activities of 7primary school students, builds goals, form, subject, forecast, task of research work, basic methods, research foundation method, practical verification of results. Results and results of research results of research in practice. An analysis of the special literature on the research problem showed that in science the categorical side of the project and the process of organizing project activities as a whole are mainly changing. Demonstrated computer information technologies in terms of informatization of education. However, the use of new technologies in the development of projects is not enough, the pedagogical process of preparing projects for primary school students using computer information technologies does not occur.

The article gives a description of the situation in the implementation of project activities in elementary school, substantiates the direction and content of the organization of project activities of primary school students. Project activity as an active way of teaching primary school students is one of the urgent problems of our time and requires careful study. In the

course of experimental work on the organization of project activities of primary school students in the educational process, the results of the organization of the educational process are analyzed, under investigation the results of experimental work on the organization and implementation of the organization of project activities.

Key words: Primary school, primary school students, project activities, organization of project activities, directions and content of project activities.

REFERENCES

- 1 Memleket bassysy Q.-J.K. Toqaevtyñ Qazaqstan halqyna Joldaуy «Halyq birlıǵı jáne júielı reformalar – el órkendeuiniń berik negizi». [*People's unity and systematic reforms are the solid foundation of the country's prosperity*]. Available at: — URL: <https://www.akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevtynkazakstan-halkyna-zholdauy-183555> [in Kazakh] (accessed: 20.07.2022).
- 2 Leontev A.N. Dejatel'nost'. Soznanie. Lichnost. [*Activity. Consciousness. Personality*] M.: Politizdat. 2018. 304 p. [in Russian]
- 3 Kurevina O.A. Puteshestvie po raduge: Tetrad' dlya razvitiya obraznogo myshleniya i jesteticheskogo vkusa detei 4-6 let. [*Journey through the rainbow: A notebook for the development of imaginative thinking and aesthetic taste of children 4-6 years old*] Moscow: Arkti. 2018. 9 p. [in Russian]
- 4 Peterson L.G., Kochemasova E.E. Igralochka: Prakticheskii kurs matematiki dlya doshkol'nikov. [*Toy: A practical course in mathematics for preschoolers*]. M.: Balass. 2018. 176 p. [in Russian]
- 5 Simanovskii A.Je. Razvitie sposobnosti k intellektual'nomu tvorchestvu u mladshikh shkol'nikov. [*Development of the ability for intellectual creativity in primary school students*]. M.: Izdatel'stvo Moskovskogo psikhologo-sotsial'nogo instituta; Voronezh: Izdatel'stvo NPO «MODJeK». 2019. 272 p. [in Russian]
- 6 Karbozova Zh.Zh. Podgotovka budushhikh uchitelei k proektirovaniyu elektronnykh obrazovatel'nykh resursov. [*Preparing future teachers for the design of electronic educational resources*] dis. kand. ped. nauk: 13.00.08. Dushanbe. 2018. 175 p. [in Russian]
- 7 Jūmabaeva A.M. Jaña tūrpaty mūǵalimdi qalyptastyruda aqparattyq tehnologialardy qoldanudyñ pedagogikalyq şarttary. [*Pedagogical conditions for the use of information technologies in the formation of a new teacher*] 13.00.01: ped. ğyl. kand. ... dis. Turkestan. 2019. 150 p. [in Kazakh]
- 8 Sirgebaeva S.T. Pedagogicheskie usloviya primeneniya informatsionnykh tekhnologii v vysshikh uchebnykh zavedeniyakh. [*Pedagogical conditions for the use of information technology in higher education institutions*] (na primere anglijskogo jazyka) dis.kand.ped.nauk: 13.00.02. Almaty. 2018. 132 p. [in Russian]
- 9 Taşımova L.A. Bolaşaq mūǵalimderdi aqparattyq-kōmpüterlik tehnologiany kāsıby ıś-äreketterde paidalanuǵa daiarlau. [*Training future teachers to use information and computer technology in professional activities*]; 13.00.08: ped. ğyl. kand.dis. Almaty. 2018. 65 p. [in Kazakh]
- 10 D'jui Dzh. Shkoly budushhego. [*Schools of the future*]. Berlin: Gosud. Izd-vo RSFSR. 2018. 178 p. [in Russian]
- 11 Kilpatrik V.H. Metod proektov. Primenenie tselevoi ustanovki v pedagogicheskom protsesse. [*Method project. Application of the target setting in the pedagogical process*]. J1.: Brokgauz-Efron. 2018. 10 p. [in Russian]
- 12 Novoselova S.L. Razvitie myshleniya v rannem vozraste. [*Development of thinking at an early age*] M.: Pedagogika. 2018. 131 p. [in Russian]
- 13 Shul'gin V.N. Pedagogika perekhodnoi epokhi. [*Pedagogy of the transitional era*]. Na putyakh k novoi shkole. No.9. 2019. P. 62-97 [in Russian]
- 14 Komenskii Ja.A., Lokk D., Russo Zh.Zh., Pestalocci I.G. Pedagogicheskoe nasledie. [*Pedagogical legacy*]. M.: 2018. 332 p. [in Russian]
- 15 Kollings, E. Opyt raboty amerikanskoi shkoly po metodu proektov. [*The experience of the American school on the method of projects*]. Zelenko. [Moskva]: Novaya Moskva. 2018. 286 p. [in Russian]
- 16 Shatskii S.T. Izbrannye pedagogicheskie sochineniya v 2-h t. [*Selected pedagogical works in 2 volumes*] T1. M.: Pedagogika. 2019. 30 p. [in Russian]
- 17 Chechel' I.D. Metod proektov, ili Popytka izbavit' uchitelya ot obyazannostei vseznyjushhego orakula. [*The project method, or an attempt to save the teacher from the duties of an omniscient oracle*]. Direktor shkoly. №3. 2019. P. 11-17. [in Russian]
- 18 Sergeev I.S. Kak organizovat' proektnuyu deyatel'nost' uchashhikhsya. [*How to organize students' project activities*]. Prakticheskoe posobie dlya rabotnikov obshheobrazovatel'nykh uchrezhdenii. 3-e izd., ispr. i dop. M.: ARKTI. 2019. 80 p. [in Russian]

19 Pakhomova N.Yu. Metod uchebnogo proekta v obrazovatel'nom uchrezhdenii. [The method of the educational project in an educational institution] Posobie dlya uchitelei i studentov pedagogicheskikh. 3- e ed., ispr. and add. M.: ARKTI. 2019. 112 p. [in Russian]

20 Podlasyi I.L. Primary school pedagogy. [Primary School Pedagogy] Uchebnoe posobie dlya uchenika pedagogicheskikh kolledzhei. Moscow: Humanit. ed. center VLADOS. 2019. 400 p. [in Russian]

Information about authors:

Raifa Dyusembinova – doctor of pedagogical sciences, professor of the Department of “Pedagogy and methods of primary education”, E.A. Buketov Karaganda University, Karaganda, Republic of Kazakhstan

E-mail: add22@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-962-7940>

Kuralay Tuleuzhanova – candidate of pedagogical sciences, teacher-lecturer of the educational program of creative education, place of work Zhetysu State University named after I.Zhansugurov, Taldykorgan, Republic of Kazakhstan

E-mail: nur_gosha@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7265-317X>

Indira Bakirova – **corresponding author**, master of pedagogical sciences, senior lecturer of the Department of “Pedagogy and methods of primary education”, E.A. Buketov Karaganda University, Karaganda, Republic of Kazakhstan

E-mail: indira_bakirova@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5225-0496>

Информация об авторах:

Райфа Дюсембинова – доктор педагогических наук, профессор кафедры «Педагогики и методики начального обучения», Карагандинский университет имени Е.А. Букетова, г. Караганда, Республика Казахстан

E-mail: add22@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9625-7940>

Куралай Тулеужанова – кандидат педагогических наук, преподаватель-лектор образовательной программы творческого образования, Жетысуский государственный университет имени И.Жансугурова, г. Талдыкорган, Республика Казахстан

E-mail: nur_gosha@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7265-317X>

Индира Бакирова – **основной автор**, магистр педагогических наук, старший преподаватель кафедры «Педагогики и методики начального обучения», Карагандинский университет имени Е.А. Букетова, г. Караганда, Республика Казахстан

E-mail: indira_bakirova@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5225-0496>

Авторлар туралы ақпарат:

Райфа Дюсембинова – педагогика ғылымдарының докторы, «Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» кафедрасының профессоры, Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: add22@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9625-7940>

Құралай Тілеужанова – педагогика ғылымдарының кандидаты, шығармашылық оқыту білім беру бағдарламасының оқытушы-дәріскері, І.Жансүгіров атындағы Жетісу университеті, И.Жансүгіров көшесі, Талдықорған қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: nur_gosha@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7265-317X>

Индира Бакирова – **негізгі автор**, педагогика ғылымдарының магистрі, «Бастауышта оқытудың педагогикасы мен әдістемесі» кафедрасының аға оқытушысы, Е.А. Бөкетов атындағы Қарағанды университеті, Қарағанды қ., Қазақстан Республикасы

E-mail: indira_bakirova@mail.ru

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5225-0496>